

KNJIŽEVNOST**Erik Logar:****Znamčenje območij kot pristop k razvoju podeželja v Sloveniji****Geografija Slovenije 40**

Ljubljana 2025: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 163 strani, 51 slik in 9 preglednic, ISBN 978-961-05-0915-8 (tiskana različica), ISBN 978-961-05-0916-5 (e-knjiga)

Položaj podeželja se v sodobni družbi spreminja in v Sloveniji ni nič drugače. Podeželje že dolgo ni prostor revščine, razvojne zaostalosti, izseljevanja in brezperspektivnosti, temveč vse bolj pridobiva na pomenu kot prostor za kakovostno bivanje, pridelovanje hrane, rekreacijo in razvoj turizma. Sodobno podeželje je čedalje bolj kompleksen prostor, ki ga označujejo tudi omrežja sodelovanja, raznovrstne oblike kapitala in nesnovna kulturna dediščina – manj otipljive prvine, a nič manj pomembne od prsti, tipa poselitve ali prometne infrastrukture. Temu spoznanju se je v preteklih desetletjih prilagodilo ne le raziskovanje podeželja, temveč tudi pristopi k spodbujanju njegovega razvoja. Tako je tudi slovensko podeželje zajel val znamčenja – izraz, ki se v gospodarstvu uporablja za upravljanje z dojemanjem posameznika ali skupnosti glede izdelkov ali storitev. V sodobni informacijski družbi dojemanje potrošnikov močno vpliva na vrednost dobrin, od izdelkov in storitev pa se je sčasoma razširilo tudi na prostorske enote. Načela znamčenja so se postopoma začela uveljavljati v strategijah teritorialnega razvoja v tujini, sprva predvsem na področju razvoja mest in turističnih destinacij, pozneje pa tudi na podeželju oziroma njegovih posameznih območjih.

Znanstvena monografija izpod peresa Erika Logarja se ukvarja prav z znamčenjem kot pristopom za razvoj podeželskih območij, ki v Sloveniji doslej še ni bilo celovito preučeno, čeprav je pri nas prisotno že dobri dve desetletji. Delo znamčenje obravnava kot prostorski pojav, njegov namen pa je

preučevanje prostorskih vzorcev in pokrajinskih značilnosti namčenja podeželskih območij v Sloveniji z vidika vzrokov in učinkov. To skuša doseči skozi pet zastavljenih ciljev ter kombinacijo kvalitativnih in kvantitativnih metod – od bolj uveljavljenih do bolj inovativnih in v slovenski geografiji slabše zastopanih, kot je na primer metoda seznanjanja in razprave o rezultatih z deležniki. Raziskovalne ugotovitve pomembno temeljijo na kvalitativni analizi podatkov, zlasti tistih, pridobljenih s 121 (!) polstrukturiranimi intervjuji s ponudniki, upravljalci procesa namčenja območij in raziskovalci. V raziskavi je bilo prepoznanih 64 območij, ki so vključena v procese namčenja, in 35 tržnih znamk območij, ki so na osmih študijah primerov (Krajinski park Goričko, Zakladi – Črni graben, Babica in dedek, Dobrote Blagajevе dežele, Dobrote Dolenjske, Ovtar, Srce Slovenije) še bolj natančno analizirani.

Rezultati so (pričakovano) pokazali, da procesi namčenja še zdaleč niso naključni, temveč se razvijajo v soodvisnosti od družbenogospodarskih, strukturnih in organizacijskih lastnosti posameznih podeželskih območij. Še bolj pomembne pa so ugotovitve, ki odstopajo od teoretskih predpostavk v literaturi: namčenje namesto prostorsko uravnoteženega razvoja nemalokrat povzroča razvojne razlike, pri izvajanju namesto celovite usmeritve prevlada sektorska, ukrepi pa so vsebinsko neusklajeni in nepovezani. Deležniki so za sodelovanje šibko motivirani, s tem je povezana tudi prevlada sprejemanja odločitev od zgoraj navzdol. Med pomembnejše sodi tudi spoznanje, da se učinke namčenja kot pristopa k razvoju podeželskih območij lahko preučuje zgolj s teoretskim konceptom in metodami, prilagojenimi lokalnim lastnostim in posebnostim. Avtor na koncu izpostavlja, da je osrednji poudarek procesa namčenja kot pristopa k razvoju podeželskih območij »v povezovanju, sodelovanju in skupnem prizadevanju za razvoj, ne pa v krepitevi tekmovalnih odnosov«. Sodelovanje in tekmovanje se torej ne izključujeta, temveč lahko delujeta komplementarno.

Knjiga je nedvomno pomemben prispevek k raziskovanju namčenja podeželskih območij v Sloveniji. Z njo je v slovensko geografijo uveden nov vidik preučevanja pokrajin, saj je avtor povezal aktualne raziskovalne usmeritve na področju geografije podeželja s trženjem kot razvojno dinamično vejo ekonomije. Posebno dodano vrednost imajo tudi terminološke, metodološke, strukturno-vsebinske in organizacijske usmeritve ter smernice za vzpostavitev oziroma izboljšavo podpornega okolja, predstavljene v sklepnem poglavju. Knjiga ima skupno osem vsebinskih poglavij, odlikujejo pa jo tudi številne kompleksne infografike. Na voljo je tako v fizični kot digitalni obliki na spletnem naslovu: <https://doi.org/10.3986/9789610509165>.

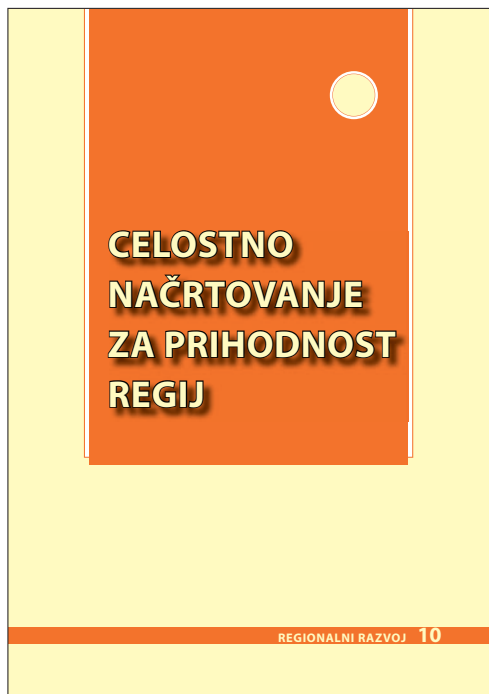
Jernej Tiran

**Janez Nared, Katarina Polajnar Horvat, Maruša Goluža, Erik Logar (uredniki):
Celostno načrtovanje za prihodnost regij
Regionalni razvoj 10**

Ljubljana 2025: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 182 strani, ISBN 978-961-05-1033-8 (tiskana knjiga), ISBN 978-961-05-1034-5 (e-knjiga)

Ob letošnjem simpoziju Slovenski regionalni dnevi (potekal je med 22. in 23. oktobrom 2025) je izšla tudi nova, že deseta monografija v knjižni zbirki Regionalni razvoj. Knjižno zbirko sta leta 2017 ustanovila Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU in Založba ZRC. Njen namen je spodbujanje strokovnih razprav na temo regionalnega razvoja. Tokratna monografija nosi naslov *Celostno načrtovanje za prihodnost regij*. Uredili so jo sodelavci Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU Janez Nared, Katarina Polajnar Horvat, Maruša Goluža in Erik Logar. Na 182 straneh je 11 prispevkov, ki naslavljajo raznolike vidike najnovejšega regionalnega razvoja v Sloveniji. V ospredju je želja po povezovanju razvojnega in prostorskega vidika, ki naj bi skupaj tvorila celovit pristop k načrtovanju razvoja v slovenskih razvojnih regijah.

Predgovor sta pripravila minister Aleksander Jevšek (Ministrstvo za kohezijo in regionalni razvoj) in državni sekretar Miran Gajšek (Ministrstvo za naravne vire in prostor). Oba izpostavljata potrebo

po medsebojnem sodelovanju: povezovanju resornih politik, upoštevanju regionalnega pristopa pri načrtovanju na državni ravni ter partnersko sodelovanje in medsebojno zaupanje deležnikov iz vseh prostorskih ravni upravljanja države. Rezultat takšnega pristopa naj bi bile povezane, skladno razvite regije s kakovostnimi delovnimi mesti in visoko kakovostjo življenja.

Uvodnik je pripravil Janez Nared. V njem povzema raznolika prizadevanja za načrtovanje razvoja na regionalni ravni. Vzporedno namreč poteka več dejavnosti: priprava regionalnih prostorskih planov in regionalnih celostnih prometnih strategij, začenjajo se priprave na izdelavo nove generacije regionalnih razvojnih programov ter uvajanje regionalnih akcijskih načrtov prilagajanja podnebnim spremembam. Sektorji so po mnenju Nareda v preteklem obdobju prepoznali vlogo regionalne ravni, potrebno pa bi bilo v večji meri prilagoditi njihove razvojne pristope dejanskih razvojnim potrebam in potencialom na regionalni ravni.

Vsebinsko lahko monografijo razdelimo na tri dele. Teoretični del postavlja metodološke temelje za vrednotenje regionalne politike in regionalnega razvoja, drugi del se nanaša na aktualno prostorsko načrtovanje na regionalni ravni, tretji del pa osvetljuje specifične razvojne dejavnike.

V prvem, vsebinsko pretežno teoretičnem delu avtorji obravnavajo metodologijo spremljanja in vrednotenja regionalne politike. Simon Kušar z Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani v prispevku z naslovom *Poročilo o regionalnem razvoju kot instrument za merjenje regionalnega razvoja in vrednotenje doseganja ciljev regionalne politike* predstavlja metodološki pristop priprave Poročila o regionalnem razvoju 2018–2022. Na podlagi izkušenj pri njegovi pripravi podaja več priporočil za oblikovanje in izvajanje sistema vrednotenja doseganja ciljev regionalne politike in spremljanja regionalnega razvoja v Sloveniji. Karmen Sonjak in Uroš Rozman z Regionalne razvojne agencije za Koroško, d.o.o. v prispevku *Doprinos regionalne politike k razvoju Koroške regije* analizirata sistem regionalne politike v posameznem programskem obdobju ter navajata projekte, ki so bili izvedeni v posameznem obdobju. Ključna ugotovitev je velika podrejenost regionalne politike ciljem Evropske

unije in državnim usmeritvam, ki pogosto ne nagovarjajo regijske razvojne potrebe. Avtorja poudarjata, da bi bila potrebna večja vloga regionalne politike na državni ravni, ki bi bila bolj prilagojena reševanju regionalnih izzivov, neodvisno od vsakokratnih razvojnih prioritet Evropske unije. Tadej Pirc z Razvojnega centra Murska Sobota, nosilne regionalne razvojne agencije za Pomurje v prispevku z naslovom *Temeljna načela pravičnosti, trajnosti in skupnega dobra ter sistemsko mišljenje kot okvir za celostno načrtovanje regionalnega razvoja* izpostavlja neustreznost sektorskih pristopov za reševanje kompleksnih razvojnih izzivov. Kot primer dobre prakse predstavlja pristop k spodbujanju regionalnega razvoja v finski regiji Pirkanmaa, ki s sistemsko integracijo strateških ciljev, participativnim upravljanjem in sprotim spremljanjem učinkov dosega uspešnejši razvoj. Avtor prispevek sklene z mislijo, da morajo regionalne strategije vključevati sistemski pristop, ki zagotavlja dolgoročno trajnost, socialno pravičnost in odgovorno upravljanje virov, s čimer bi slovenske regije pridobile odpornost in ustvarile pogoje za trajno blaginjo vseh prebivalcev. Matjaž Ribaš iz Slovenskega regionalno razvojnega sklada analizira vlogo Slovenskega regionalnega razvojnega sklada pri spodbujanju skladnega regionalnega razvoja v obdobju 1996–2023. V prispevku z naslovom *Finančne spodbude Slovenskega regionalno razvojnega sklada* predstavlja podatke o podeljenih povratnih in nepovratnih spodbudah ter ocenjuje njihove učinke. V obravnavanem obdobju je sklad financiral zelo širok spekter razvojnih aktivnosti: od kmetijskih gospodarstev in podjetij do lokalnih skupnosti in nevladnih organizacij. Skupina avtorjev z Oddelka za geografijo Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem in Janez Nared z Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU so na podlagi treh skupin kazalnikov (prostorski, socialni, ekonomski) pripravili obsežno analizo razvojnih značilnosti občin ter izpostavili ključna problemska območja v Sloveniji. Avtorji v prispevku z naslovom *Problemska območja Slovenije* ugotavljajo, da med problemska območja sodi 61 občin (34,58 % površine Slovenije), upoštevajoč blažja merila pa 88 občin (47,70 % površine Slovenije), kar pomeni, da regionalna politika trenutno problemskih območij ne obravnava v zadostni meri.

V drugem delu so prispevki, ki obravnavajo prostorsko načrtovanje na regionalni in državni ravni. Alenka Padežnik iz Sektorja za strateški prostorski razvoj Direktorata za prostor in graditev Ministrstva za naravne vire in prostor v prispevku *Pristop k pripravi prve generacije regionalnih prostorskih planov: načeli sodelovanja in celovitosti* predstavlja izkušnje iz pripravljalne faze prve generacije regionalnih prostorskih planov v Sloveniji. Predstavljena so opažanja in refleksije pripravljavcev regionalnih prostorskih planov. V anketi so izpostavili, da so razmeroma zadovoljni s sodelovanjem med različnimi deležniki. Skupina avtorjev (Aleš Mlakar in Nika Cigoj Sitar iz Prostorsko načrtovanje Aleš Mlakar s.p., Damjana Gantar in Jana Kozamernik z Urbanističnega inštituta Republike Slovenije ter Leon Kobetič in Nina Uršič iz Locus prostorske informacijske rešitve d.o.o.) v prispevku *Vloga krajinske zasnove v regionalnem prostorskem načrtovanju: strateški pristop k varstvu in razvoju krajine* predstavljajo razvoj metodologije za izdelavo krajinske zasnove, ki je obvezna strokovna podlaga za izdelavo regionalnega prostorskega plana. Metodologijo so avtorji preizkusili na območju Kozjanskega in Obsotelja. Avtorji poudarjajo pomen sodelovanja vključenih deležnikov, kar je omogočilo prepoznavanje različnih potreb in interesov v prostoru. Gaja Medved ter Gregor Čok in Alma Zavodnik Lamovšek s Fakultete za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani so v prispevku *Omrežje zelene infrastrukture na regionalni ravni – zasnova na primeru razvojne regije Jugovzhodna Slovenija* opisali pristop k zasnovi omrežja zelene infrastrukture za obravnavano razvojno regijo. Avtorji ugotavljajo, da je potrebno za bolj celovit pristop v pripravo strokovnih podlag vključiti strokovno in laično javnost ter druge deležnike, ki lahko pomembno prispevajo k uveljavitvi koncepta zelene infrastrukture kot pristopa za naslavljanje številnih razvojnih izzivov v regijah. Alma Zavodnik Lamovšek in Samo Drobne s Fakultete za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani ter Tomaž Miklavčič z Direktorata za prostor in graditev Ministrstva za naravne vire in prostor v prispevku *Funkcionalna urbana območja kot orodje za spremljanje izvajanja ciljev Strategije prostorskega razvoja Slovenije* analizirajo spreminjanje vloge središč v omrežju urbanih središč na podlagi analize funkcionalnih urbanih območij Slovenije med letoma 2000 in 2023. Avtorji ugotavljajo, da se je okrepila vloga Ljubljane, najbolj pa zmanjšala vloga Nove Gorice

in Tolmina. Spreminjanje vloge središč ima pomembne učinke na doseganje skladnega regionalnega razvoja Slovenije.

Tretji del prinaša dva prispevka, ki osvetljujejo specifične vidike regionalnega razvoja: vlogo Bohinjske železnice (prispevek je pripravil Nik Obid z Inštituta za slovensko izseljenstvo in migracije ZRS SAZU) ter problematiko odpadkov ob rekah po poplavih 2023 v Savinsko-šaleški regiji (avtorici Natalija Špeh s Fakultete za varstvo okolja in Ana Marinčič z Razvojne agencije SAŠA).

Vse prispevke v monografiji povezuje poudarjanje potrebe po (med)sektorskem povezovanju, teritorialnemu dialogu ter ustrezni participaciji strokovne in zainteresirane širše javnosti. Le tako bo lahko izdelava številnih dokumentov na regionalni ravni ustrezno povezana, integrirana in usklajena, s čimer se pričakuje, da bodo lažje in učinkoviteje dosegljivi cilji regionalnega razvoja v Sloveniji: zmanjšanje regionalnih razvojnih razlik ter enakomeren in policentričen razvoj na ravni celotne države. Monografija je s številnimi analizami, preteklimi izkušnjami in priporočili obvezna literatura za raziskovalce in študente s področja regionalnega razvoja, pa tudi za vse, ki si na državni in regionalni ravni trudijo za celostno načrtovanje regij in trajnostni regionalni razvoj.

Simon Kušar